

"Əsrin layihələri"nə həyat vəsiqəsi verən

A
Z
Ə
R
B
A
Y
C
A
N

"Cənub qaz dəhlizi" layihəsi bir çox illər ərzində hamimiz - hasilatçılar, tranzit ölkələrə və istehlakçılara fayda verəcək. Bu, enerji təhlükəsizliyi layihəsidir.

İlham ƏLİYEV

Müstəqil dövlətin atributları çoxdur. Biz hamımız onları böyük məhəbbətlə sevir, hörmət və ehtiramla uca tuturuq.

Ancaq müstəqillik təkcə attributlardan ibarət olmur. Belədə o, "deklorativ müstəqillik" sayıldır. Necə ki, 18 oktyabr 1991-ci ildə Azərbaycan parlamenti "Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya aktı qəbul edərək yetmiş üç illik fasilədən sonra yenidən dövlətimizin müstəqilliyini bəyan etmişdi. Amma baş verən hadisə və proseslər göstərirdi ki, bu dəfə də bizi cəmi 23 ay ömür sürmüş Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin taleyi gözləyir. Əgər ulu öndər Heydər Əliyev xalqın arzu və tələbi ilə vaxtında geriyə dönməsəydi, yəqin ki, belə də olacaqdı!

Müstəqillik əslində, heç kəsdən asılı olmadan sərbəst daxili və xarici siyaset yürütmək, yeraltı və yerüstü sərvətlərə sahib duraraq onun sərvəncamçısı olmaq, qazanılan uğur və nailiyyyətləri, habelə müstəqil dövləti düşmən niyyətlərdən və təhlükələrdən, dövlət əvvələrindən qoruyub saxlamağıdır.

Ötən əsrin sonlarında ikinci dəfə dövlət müstəqilliyi qazanan Azərbaycan olduqca mürekkeb və çıxılmaz vəziyyətdə idi. Bütün bu sadalanınlara torpaqların Ermənistan sovet hərbi birləşmələri tərəfindən işğalını, anarxiya və qanunsuzluğun baş alıb getməsini, ölkəni bürüyən dərin iqtisadi böhranın fonda işsizlik, inflasiya və qiqliyi da nəzərə alanda nicat yolunun olmadığı görünürdü. Amma xalqın sevimli rəhbəri, ümummüllü lider Heydər Əliyev çıxış yolunu taparaq müstəqilliyi qoruyub saxlamalı yanaşı, xalqı bələlərdən suvudurmağı da bacardı.

Onun atdığı ən müdrik addımlar dan biri "Əsrin müqaviləsi" adlanan neft kontraktının imzalanması oldu.

Amma belə bir müqavilenin bağlanması özü böyük bir uzaqqorənlik, iradə, qətiyyət və cəsərat tələb edirdi.

Niyə, nə səbəbə?

Əvvələ, Azərbaycanın müstəqilliyi kövrək idi, hələ bərkiməmişdi.

Ikincisi, ölkəmizin suverenliyini istəməyən bəzi qüvvələr müəyyən məkrli planlar hazırlayaraq dalbadal həyata keçirirdilər.

Üçüncüsü, əvvəlki iqtidarların heç biri dəfələrlə cəhd etsələr də, xalqın və dövlətin maraqlarını əks etdirən neft müqavilələri bağlaya bilməmişdilər.

Çətinliklər təkcə bununla bitmirdi. Hətta müqavilenin imzalanması ərefəsində ölkədə iki tanınmış ictimai-siayi xadimə sui-qəsdlərin edilməsi də ulu öndəri yolundan döndərə bilmədi!

Ən böyük əngel maliiyə vəsaitinin yoxluğundan və əsas ixrac neft boru kəmərinin qeyri-ənənəvi, yeni marşrutla həyata keçirilməsi istəyindən doğurdu.

Heydər Əliyev dührası və nüfuzu hər şeyə üstün gəldi!

Azərbaycan Xəzərin karbohidrojen ehtiyatlarını yenidən dünya üçün keşf etdi!

Heydər Əliyev fenomeninə inanınan riskə gedərək qeyri-sabit və hələ tanınmamış ölkəmizə 20 milyard dollar həcmində sərmayə yatırıma razı oldular!

Bütün manə və çətinliklər ustalıqla dəfə edilərək dünya bazarına yeni

marşrutla sərbəst çıxış imkanı əldə edildi!

Beləliklə, o dövr üçün mümkün sayılmayan gerçəyə çevrildi!

20 sentyabr 1994-cü ildə imzalanan "Əsrin müqaviləsi"nin üzərinə çox böyük yüksək qoyuldu.

Ən əvvəl bu, Azərbaycanın dünya birliyinə integrasiyasını təmin etməli idi.

İkinci, ölkəni iqtisadi böhrandan qurtararaq iqtisadiyyatın digər sahələrinin inkişafı üçün lokomotiv rolunu oynamalı idi.

Üçüncü, dünyanın inkişaf etmiş dövlətlərin maraqları ile Azərbaycanın maraqlarının üst-üstə düşməsinə nail olacaqdı.

Eyni zamanda, sabitliyin və sosial rifahın yüksəlməsinin təminatçısına çevriləcəkdi.

Ən nəhayət, yeni transmilli layihələrin imzalanmasına geniş yol açacaqdı!

"Əsrin müqaviləsi" neft kontraktı ona bəslənən bütün ümidi dərhal doğrultdu!

◆ ◆ ◆

Artıq tikintisi sürətlə gedən "Cənub qaz dəhlizi" layihəsi isə haqlı olaraq yeni əsrin - XXI əsrin müqaviləsi hesab olunur!

Əvvələ, bu müqavilə Azərbaycanı dünyaya qaz ixracatçısı qismində təqdim edir.

İkincisi, Azərbaycanın etibarlı tərəfdəş və daim sözüne sahib çıxan dövlət olduğunu növbəti dəfə səbuta yetirir.

Üçüncüsü, ölkəmizin təkcə regiona deyil, bütün Avropaya fayda getirəcək iri transmilli layihələrin təşəbbüsçüsü və icrasında lider rolunu bir daha təsdiqleyir.

XXI əsrin layihəsi sayılan "Cənub qaz dəhlizi" layihəsi həm də "qoca qitə" üçün yeni mənbə, yeni marşrut, yeni qaz deməkdir!

Azərbaycan ile Avropa İttifaqının enerji təhlükəsizliyi sahəsində faydalı əməkdaşlıq əlaqələrinin yeni mərhələsidir!

"Cənub qaz dəhlizi" Məşvərət Şurasının hər iki toplantısının Bakıda keçirilməsi isə Azərbaycanın bu layihənin də reallaşmasında həllədici rolunun təsdiqidir.

Deməli, Azərbaycanın geosiyasi əkəsi artır, regionda sülhün və sabitliyin təmin olunmasına yeni töhfələr verir, dünya birliyinə təsir imkanları daha da güclənir!

Iki əsrin müqavilələri arasındaki fərq zamanca az olsa da, baş verən hadisələrin çoxluğu və mürəkkəbliyi baxımından fərqlidir. Əlbəttə, müəyyən ciddi fərqlər də mövcuddur. Bu aspektən bir neçə məqama diqqət yetirək.

"Əsrin müqaviləsi" neft kontraktı imzalanan ərefədə Azərbaycan yenicə müstəqillik qazanmışdı.

Onun ən böyük problemləri ölkə daxilində idi!

Bir yandan ölkə ərazisi kəndbəkənd işğala məruz qalır, qanunsuz silahlı birləşmələr torpaqları düşməndən qorumaq əvəzinə kimlərinse hakimiyyətə gətirilməsinə xidmət edir, "ciyini avtomat illar"ın yaradıldığı xaos və özbaşınlaq baş alıb gedirdi. Digər tərəfdən, hakimiyyət uğrunda mübarizə ara vermir, iqtisadi və siyasi böhran get-gedə dərinleşir, insanlar sərətlə yoxsullaşır, ümidi vəziyyətə düşürdülər.

"Perspektivsiz dövlət" sayılan Azərbaycanla İşbirliyi qurmaq heç bir dövlətə maraqlı və cəlbedici görünmürdü!

Əksinə, sabitliyin olmaması yatırılan sərmayənin batması ilə neticələnə bilərdi!

Heydər Əliyev şəxsiyyətinə, onun beynəlxalq nüfuzuna, qətiyyət və bacarığına olan inam və etibar bütün tərəddüdlərə son qoysu!

İmzalanmadan sonraki dövrde baş verən hadisələr, xüsusən 1994-cü ilin oktyabr və 1995-ci ilin mart dövlət çevrilişi cəhdləri ve onun qarşısının böyük məhərətə alınması tərəfdəşlərin ulu öndəre inanımın əsaslı olduğunu sübuta yetirdi!

Bu gün Azərbaycan güclü və sözün həqiqi mənasında, müstəqildir! Ölkə çox qısa müddətdə böyük inkişaf yolu keçib, məhkəmlənib, varlanıb, Cənubi Qafqazın ən müasir və qüdrətli dövlətinə çevrilib. Eyni zamanda, dünyada müsbət imici ilə tanınıb, söz sahibi olub, beynəlxalq tədbirlərin və idman yarışlarının ən mahir təşkilatçısı statusunu qazanıb!

Bütün bunları cənab İlham Əliyev edib!

Öz siyaseti, bacarığı, istedad və işgüzarlığı, ən əsası, düşünülmüş və uzaqqorən siyaseti sayesində!

İlham Əliyev bu gün yalnız Azərbaycan xalqının sevdiyi və yüksək etimad bəslədiyi dövlət rəhbəri kimi tanınır! O həm də dünyanın xarizmatik şəxsiyyət kimi qəbul etdiyi, habelə dünya liderlerinin inanaraq etibar göstərdiyi yüksək nüfuz sahibi olan yeni tipli liderdir!

Cənab İlham Əliyevin siyasi xadim kimi daha bir istedadı isə hadisələri qabaqlaması, cari və gələcək situasiyaları dəqiq qiymətləndirməklə ən mühüm və optimallı qərarları hamıdan qabaq qəbul etməsidir.

Beləliklə, başqa liderlərin və ya dövlət başçılarının uzun-uzadı düşündüyü, tərəddüb hissələri keçirdiyi, mərhələli danışıqlar apardığı bir vaxtda biz hamımız dəfələrlə cənab İlham Əliyevin ən qısa müddətdə ən düzgün və səmərəli, deməli, həm də uzaqqorən qərarlar qəbul etdiyinin şahidi olmuşdur.

Bələliklə, başqa liderlərin və ya dövlət başçılarının uzun-uzadı düşündüyü, tərəddüb hissələri keçirdiyi, mərhələli danışıqlar apardığı bir vaxtda biz hamımız dəfələrlə cənab İlham Əliyevin ən qısa müddətdə ən düzgün və səmərəli, deməli, həm də uzaqqorən qərarlar qəbul etdiyinin şahidi olmuşdur.

Bu gün Şərqlə Qəribi birləşdirən bu dəmir yol xəttindən istifadə etmək istəyənlərin sayı xeyli artıb, həmə onun istismara verilməsinə səbirsizliklə gözlöyür!

Dünyada yaranmış situasiya, böyük dövlətlər arasında geden çəkışmələr və bunun iqtisadiyyata ciddi təsir göstərdiyi bir vaxtda cənab İlham Əliyev böyük ləpə yolu marşrutu ilə yüksəkdaşlıqların həcmini və intensivliyini artırın qərarlar vermeklə Azərbaycanın maraqlarını yüksək seviyyədə təmin edir!

Artıq Azərbaycan Şərqlə Qərb, Cənubla Şimal arasında yüksəkdaşlımların kəsişmə nöqtəsinə - mərkəzinə çevrilir!

◆ ◆ ◆

Bu gün Avropa təbii qazla təchizatında şaxələndirmə prinsipinə üstünlük verməyə başlayır.

Azərbaycan da öz karbohidrojen ehtiyatlarının müxtəlif marşrutlarla ixracında maraqlıdır.

Rusiya ilə Gürcüstan arasındaki 2008-ci ilin avqust savaşı, Krimin ilhəqi, Ukrayna hadisələri, ərəb dövlətlərinə baş verən "rəngli inqilab"lar, ABŞ-ın və Avropanın Rusiyaya tətbiq etdikləri sanksiyalar, Suriyada müxtəlif dövlətlərin toqquşan maraqları dövründə ölkənin təhlükəsizliyini qorumaq, maliyyə və iqtisadi böhranın az itkilərlə çıxarılmış, üstəlik, onun gələcəyinə xidmət edən addımlar artıq o qədər de asan və sadə məsələ deyil!

"Əsrin layihələri"nə həyat vəsiqəsi verən Azərbaycan

Əvvəli 1-ci səh.

Cənab İlham Əliyev bunu da bacarı!

Avropanın təbii qazla təchizatında yeni kəmər rolunu oynayacaq "Nabukko", "Şimal axını" layihələrinin aylar və illər boyu müzakirə olunduğu vaxtda "Cənub qaz dəhlizi" layihəsinin imzalanaraq dərhal inşasına başlanılması əsl möcüzə təsiri bağışladı!

Bu, təkcə Azərbaycanın yox, bütövlükdə onun dostlarının, tərəfdəşlarının və Avropanın qələbəsi sayılır!

Bu, ağlin, siyasi fəhmin, qətiyyətli və prinsipial mövqenin, dövlət maraqlarını məhəaretlə təmin etmək istedadının uğuru sayılır!

Əslində, "Cənub qaz dəhlizi" layihəsi "Əsrin müqaviləsi" layihəsinin yeni əsrətə təkrarıdır!

Həm də yeni şəraitdə və daha yüksək mərhələdə!

Azərbaycan "neftsiz dövrün" XXI əsrin 30-cu illərində başlayacağını proqnozlaşdırılmışdı. Odur ki, qeyri-neft sektorunun inkişafı ilə bağlı ardıcıl və məqsədönlü şəkildə tədbirlər həyata keçirili. Hətta onların böyük bir qismi uğurla başa çatdırılmışdı:

■ Yeni yol infrastrukturunu yaradılmış, hərəkətin sürəti və təhlükəsizliyi artırılmışdı;

■ Regionların inkişafına dair iki dövlət programı yerinə yetirilərək üçüncünün icrasına başlanılmışdı;

■ Son 12 ildə 25 elektrik stansiyası tikilərək bölgelərə fasıləsiz elektrik enerjisi verilişi təmin edilmişdi;

■ Qısa müddətdə üç böyük su anbarı - Taxtakörpü, Şəmkirçay və Tovuzçay su anbarları tikilərək on minlərlə hektar yeni torpaqlar əkin dövriyyəsinə qatılmış və mövcud sahələrin su təminatı yaxşılaşdırılmışdı.

Bundan əlavə:

■ Sahibkarlığın inkişafına dövlət tərəfindən dəstək verilir, hər il onlara böyük məbləğdə güzəştli kreditlər ayrılır;

■ Kəndli on növ verginin doqquzundan azad olunub;

■ Taxıl əkinin ilə məşğul olanlara subsidiyalar, güzəştli qiymətlərlə yanacaq və sürkü yağıları verilir;

■ İstehsal olunan məhsulun saxlanmasına yardım məqsədilə xüsusi anbarlar və soyuducu qırğular tikilib;

■ Fermerlərə məhsuldar toxum, cins qaramal, müxtəlif gübərlər güzəştli qiymətlərlə satılır, aqrolizing xidməti göstərilir;

■ Digər ölkələrdəki bazarlara yerli məhsulların çıxarılmasına dövlət tərəfindən hərtərəfli dəstək verilir.

Görülən bütün bu və digər tədbirlər "neftsiz dövr" başayanadək qeyri-neft sektorunun formalasması hesabına büdcəyə kifayət qədər vəsait daxil olunmasını təmin etməye imkan yaradacaqdı.

Amma...

Bu gün dünya iqtisadiyyatında yaranan böhran sünnidir, iqtisadiyyatda baş verən proseslerin nəticəsi deyil!

Həzirki böhranı siyasilər və siyasi sebeblərdən törədiblər!

Odur ki, bizim üçün də "neftsiz dövr" nəzerdə tutduğumuzdan on beş il tez başlıdı.

Amma...

Ölkəmiz dövlət başçısının son dövrədə gördüyü tədbirlər nəticəsində vəziyyətdən az itki ilə çıxməq imkanındadır. Buna həm də yuxarıda sadalanan, vaxtda görülen işlər və iqtisadi dözmülümümüz şərait yaratır. Eyni zamanda, Azərbaycanın təbii iqlim şəraiti kənd təsərrüfatında sürətli yüksəlişi təmin etmək gücündədir!

Azərbaycan zərurət yaranarsa, valyuta ehtiyatlarından istifadə etmək, hətta lazımlı gələrsə, borc almaqla manevr etmək, istehsalın artımını qoruyub saxlamaq imkanındadır!

Ən nəhayət, "Cənub qaz dəhlizi" layihəsi ölkəmizi tezliklə qaz ixracatçısına çevirəcək, bu hesaba büdcəyə daxil olan valyuta vəsaitləri yenidən imkanlarını genişləndirəcəkdir!

Bəs, XXI əsrin tarixi layihəsi sayılan, uzunluğu 3.500 kilometr olan "Cənub qaz dəhlizi" hansı göstəricilərə malikdir?

Azərbaycanın təsdiq edilmiş qaz ehtiyatları 2,5 trilyon kubmetrdir. Ehtimal olunan proqnozlaşdırılmış ehtiyatlarımız isə 4-5 trilyon kubmetr cıvarındadır. Dünyanın ən böyük qaz yataqlarından biri sayılan "Şahdəniz" də bir trilyon kubmetr təbii qaz vardır. "Şahdəniz" qaz

kontrakti üzrə saziş 1996-cı ildə bağlanmışdır. Əgər əvvəllər bizim neft və qaz layihələrində ancaq 3 ölkə - Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiye iştirak edirdi, "Cənub qaz dəhlizi"nde iştirakçıların sayı daha da artıb: Yunanistan, Bolqarıstan, Albaniya, İtalya, Montenegro və Xorvatiya Azərbaycan qazından istifadə etmək niyyəti ilə fəaliyyətə başlamışlar.

Yeni kəmər üçün qaz 2018-ci ildən tədarük olunacaq, 2020-ci ildə isə məvi yanacaq axını başlayacaqdır.

"Cənub qaz dəhlizi" ilə əvvəlcə hər il 16 milyard kubmetr qaz ötürüləcək, sonrakı dövrlərdə isə daha da artacaqdır. Beləliklə, 2023-cü ildə qazın həcmiñin 23 milyard kubmetrə, 2026-cı ildə isə 31 milyard kubmetre çatacağı gözlənilir.

Azərbaycan "Cənub qaz dəhlizi"nin birinci hissəsinə 2007-ci ildə (Bakı-Tbi-

lisi-Ərzurum ixrac qaz boru kəməri) istifadəyə vermişdir. 2012-ci ildə Türkiye və Azərbaycan siyasi rəhbərliyinin fəaliyyəti nəticəsində Transanadol (TANAP) kəmərinin tikintisi ilə bağlı razılıq əldə edilmişdir. 2013-cü ildə isə Trans-

adriatik (TAP) kəmərinin çəkilishi qərarlaşdırıldı. 2015-ci ildə TANAP layihəsinin icrasının başlanması ilə əlaqədar təməlqöymə mərasimi keçirilmişdir. Hazırda çəvik bir komanda formalaşaraq səmərəli fəaliyyət göstərməkdədir. Cari ilin fevral ayının 29-da "Cənub qaz dəhlizi" Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin ikinci toplantısı keçirildi.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin kapitanlığı ilə formalanmış yeni komandanın bu tədbiri də böyük uğurla başa çatdı, layihənin tezliklə realaşması istiqamətində yeni mərhələ oldu!

"Bizim hazırda üzərində işlədiyimiz bir çox qarşılıqlı maraqlarımız var.

Biz sülhəramlı əməliyyatlara verdiyi töhfəsinə, Əfqanistandakı səylərinə görə Azərbaycana çox minnətdarıq. Məlumdur ki, Azərbaycan indi mürəkkəb bir regionda yerləşir. Hesab edirəm ki, Prezident Əliyev, xüsusilə "Cənub qaz dəhlizi" layihəsinə etdiyi rəhbərliyi ilə bu ehtiyacların bəzilərinin necə qarşılanması üçün çox ciddi səylər göstərmiş və bu məsələni diqqət mərkəzində saxlamışdır. Bu, Avropanın uzunmüddətli strateji maraqları naminə və səmimi söyləsəm, vacib olan enerji mənbələrinin şaxləndirilməsinə cəhd göstərmək üçün atılmış çox ciddi bir addımdır".

**Con KERRI,
ABŞ-in dövlət katibi**

Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının Cənubi Qafqaz üzrə regional mənecəri Jan Van Bilsen: "Cənub qaz dəhlizi" yeni bazarları qazla təchiz edəcək və Cənub-Şərqi Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verəcək mühüm strateji layihədir".

Bəli, Azərbaycan hamı üçün gərəklə və sərfəli olan transmilli layihələrin təşəbbüsçüsü və onun reallaşdırılmasının təşkilatçısı ola bilir!

Azərbaycan dünya dövlətlərini əməkdaşlığı cəlb etməyi, hamının maraqlarını vahid məcrada birləşdirməyi gözəl bacarı!

Azərbaycan öz fəaliyyəti ilə sülhün, xalqlar dostluğunun və səmərəli iqtisadi əlaqələrin qarşılurma, ziddiyyət və toqquşmalardan, dağıntı və qəçqinlərin ordusu yaranmasından daha sərfəli və vacib olduğunu konkret nümunələrlə nümayiş etdirir!

Bu menada dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin IV Qlobal Bakı Forumunda söylədikləri çalxalanan və bulanan müasir dünyaya en doğru mesajdır: "Cənub qaz dəhlizi" layihəsinə bəzən istehsalçı, istehlakçı və tranzit dövlətlər arasında balans yaratmağa nail olmuşuq. Yəni, burada uduzun tərəf yoxdur və bu səbəbdən o, olduqca uğurla inkişaf edir. Bu qədər iştirakçıların olduğu, qısa bir zamanda və neftin qiymətinin aşağı olduğu bir vaxtda milyardlar tələb edən belə bir nəhəng layihənin həyata keçirilməsi böyük çağırışdır.

Enerji təhlükəsizliyi, şübhəsiz ki, siyasi gündəlikdə əsas yer tutacaq. Hesab edirəm, "Cənub qaz dəhlizi" vasitəsilə göstərdiyimiz nümunə nümayiş etdirir ki, enerji ilə siyaseti ayırandı uğur əldə oluna bilər".

Uğurun uğurlu olsun, Azərbaycan!

Bəxtiyar SADIQOV